Vsebina

4 *Če bi med raziskovanjem preteklosti Evrope iskali nekaj, kar jo resnično odlikuje, bi to lahko našli v dejstvu, da je ob vsej nasilnosti in nestrpnosti vendarle ohranjala tudi etično refleksijo, ki je nasilnost in nestrpnost obsojala, in razvijala univerzalno človeško etiko, v kateri so dobila posebno mesto načela demokracije, solidarnosti, strpnosti, svobode itd.*

20 *"Tabor Menata nama je bil všeč, ker smo svoje znanje uporabljali pri praktičnem delu v naravi. Spoznali smo veliko novih ljudi, njihovo kulturo in navade. Ob skupinskem delu smo spoznavali drug drugega in se ob tem učili, kar nam je bilo zelo všeč. Tabor nam bo za vedno ostal v spominu, saj je bil lepa izkušnja."*

23 *Če smo se z vsemi temi državami povezali zgolj iz ekonomskih in finančnih vzrokov, naše sodelovanje ne bo trajalo dolgo. Celotnemu procesu sodelovanja in sobivanja moramo dodati vrednote. Najtežje dosegljiv cilj je po mojem mnenju zavedanje vsakega posameznika, da ni zgolj prebivalec Maribora in državljan Slovenije, ampak da ima tudi evropsko identiteto, tako kot sem sam na primer najprej Avstrijec in potem tudi Evropejec.*

30 *Zakaj kristjani ostajamo tako čudno zapredeni v ta svet in brez moči in ne dobimo kril, da bi živeli drugačno življenje, kakor je drugačno življenje orla in drugih ptic? Ne čutimo se doma v nebeških dvorih. Nimamo veselja, da bi leteli v svobodnem življenju. Sužnji slabih navad ne uspemo gospodovati nagonom, smo žrtve muhastega značaja.*

36 *Ne pretiravajte z grajo, prav tako pa se izogibajte tudi pretirani pohvali. Ohranite pravo mero – obveznosti, ki jih mora otrok izpolnjevati v okviru svojega običajnega udejstvovanja, ni treba posebej izpostavljati in obešati na veliki zvon. Prav tako pa razmislite, ali je morebitno žepnino in druge privilegije pametno pogojevati z uresničevanjem delovnih navad.*

Uvodnik

1 Silvo Šinkovec: **Zaupanje**

V žarišču: Učitelj v Evropi

3 Helena Jeriček: **Učitelj v Evropi in Evropa med učitelji**
4 Janez Justin: **Evropska identiteta**
6 Pavel Zgaga: **Izobraževanje učiteljev**
9 Matevž Grenko: **Učitelj v poklicni šoli**
12 Marija Sraka: **Katehet in Evropa**
13 Jana Kalin: **Na mednarodnih konferencah**
16 Jana Zidar: **Odpiramo vrata znanju in izkušnjam**
18 Liana Miholič: **Mednarodno sodelovanje v Ljutomeru**
20 Helena Kregar: **Mednarodni tabor Menata**

Naš pogovor

23 Jana Zidar: **Wolfgang Rank: Predsednik SIESC-a**

Biti vzgojitelj

26 Sonja Votolen, Janko Čar: **Ne pustim se več**
Majda Kovačič Cimperman: **Timsko delo**

Biblična stran

30 Viljem Lovše: **Obnavljanje moči**

Razredništvo

31 Tatjana Uhan: **Rekreativni odmor**
33 Maruša Vencelj: **Spoznajmo svoje učence**
35 Jelka Repenšek: **Sam**

Starši

36 NP: **Delovne navade**
39 Jelka Repenšek: **Pogovor s Karlom Gržanom**

Vzgojna področja

40 Milček Komelj: **Veliki slovenski učitelj v Evropi**
41 Nevija Gak: **O komunikaciji ravnatelja**
43 Nataša Konc Lorenzutti: **Občutljivost za lepoto**

Izkušnje

45 Marta Premrl: **Graditev medsebojnih povezav**
46 Tina Primožič: **Interdisciplinarno učenje**

47 **Prebrali smo**

49 **Iz življenja DKPS**

52 **Napovedni koledar**

53 **Summary**

53 **Avtorji**

Učitelj v Evropi in Evropa med učitelji

Helena Jeriček

Danes smo 27. januarja, ura je točno 17.00. Slovenija je del Evropske zveze natančno 271 dni in 18 ur. Kaj pa nam sploh pomeni EZ? Ali vemo, koliko držav jo sestavlja? Na kratko: Evropska zveza ima danes: 25 držav; 454 milijonov prebivalcev; 3,9 milijona km² površine in 20 uradnih jezikov.

Pa se v resnici čutimo del te združbe, katere pomemben mejnik je bil podpis Maastrichtske pogodbe 10. decembra 1991? Z njo je dvanajst držav članic sprejelo ambiciozen načrt, ki je imel za cilj osnovati denarno zvezo in uvedbo skupne valute. Hkrati pa se je začela razvijati skupna zunanja in varnostna politika, s katero naj bi se okrepila mednarodna vloga EZ. Kaj nam pomeni evropska zavest?

Da bi odgovorili na ta vprašanja, smo naredili manjšo anketo med učitelji. Vprašanja smo poslali na približno 200 elektronskih naslovov članov Društva katoliških pedagogov Slovenije. Vprašanja so bila odprtega tipa, in sicer smo učitelje spraševali: kaj jim pomeni biti 'evropski državljan', kako in kaj se je po vstopu v EZ spremenilo pri njihovem delu in kaj jim pomeni 'evropska zavest'. Odgovorilo je malo vprašanih. Od tega jih malo manj kot polovica pravi, da jim evropsko državljanstvo ne pomeni še nič in se še ne počutijo kot Evropejci. Nekaterim to pomeni biti član velike družine narodov, različnih jezikov, kultur, veroizpovedi; drugi vidijo Evropsko zvezo predvsem kot politično skupnost. Ostali si kot evropski državljani želijo biti enakovredni z ostalimi državljani EZ v dolžnostih, pravicah, možnostih in odgovornostih, nekateri pričakujejo več pravic in lažja potovanja.

Na drugo vprašanje je večina vprašanih odgovorila, da se pri njihovem delu ni spremenilo nič bistvenega. Nekateri omenjajo vpeljavo devetletke, drugi pa povečan obseg dela zaradi vključevanja v različne evropske projekte, s pomočjo katerih lahko spoznavamo različne narode, jezike in

Foto: arhiv revije

kulture. Nekateri navajajo tudi aktivnosti na področju spoznavanja članic EZ, njihovih simbolov (zastave), pa tudi evropske valute, himne itd.

Na vprašanje, kaj vam pomeni 'evropska zavest', je večina vprašanih odgovorila, da jim evropska zavest pomeni pripadnost Evropi, povezovanje v to družino narodov, sodelovanje kljub različnosti, izmenjavo izkušenj, občutek, da smo potrebni drug drugemu in da smo dolžni drug drugemu ponujati roko in si pomagati. Nekateri omenjajo novo človeštvo, katerega pripadniki bomo odgovorni, sočutni, ekološko osveščeni in bo naša zavest temeljila na Resnici.

Ker se nam zdijo vprašanja o vplivu EZ na spremembe v šolstvu zelo aktualna in pomembna, smo se odločili, da žarišče v Vzgoji posvetimo prav tem vprašanjem. Tako Janez Justin v svojem prispevku razmišlja o oblikovanju evropske identitete v izobraževanju oz. o izobraževanju za evropsko identiteto, in sicer v okviru poznavanja zgodovine Evrope. Avtor je kritičen do t. i. državljanske vzgoje (znotraj katere so tudi 'evropske vsebine'), ki se lahko povsem izgubi v drugih predmetih ali pa je ponekod preveč izolirana od drugih predmetov. Pavel Zgaga se loteva novosti v izobraževanju učiteljev v skupnem evropskem visokošolskem prostoru, ki so posledica bolonjskega procesa. Učiteljski poklic je opredeljen kot multidisciplinaren in mobilen poklic, umeščen v kontekst vseživljenjskega učenja. Matevž Grenko se v svojem prispevku ukvarja s poklicnim izobraževanjem in vlogo učitelja v njem, pri čemer poudarja njegove strokovne, metodološke, socialne in sistemske kompetence. Prispevek *Kateheti in Evropa* Marije Sraka govori o sodelovanju in vključevanju slovenskih katehetov v evropske tokove. Jana Kalin nam skozi svoje bogate izkušnje sodelovanja na različnih konferencah predstavi tri mednarodne organizacije (ISATT, ATEE in EERA), ki organizirajo konference na področju izobraževanja in profesionalnega razvoja učiteljev. V prispevku Jane Zidar pa se lahko seznanimo z glavnima krovnima projektoma s področja izobraževanja, ki delujeta pod okriljem Evropske komisije, Leonardo da Vinci in Socrates. Konkreten opis mednarodnega sodelovanja gimnazije Frana Miklošiča Ljutomer lahko najdemo v prispevku Liane Miholič, v prispevku Helene Kregar pa izkušnjo mednarodnega sodelovanja na naravoslovnem taboru, ki ga je pripravila Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana.

Zavedamo se, da smo zajeli in opozorili le na nekatere vidike te kompleksne problematike, veliko vprašanj je še odprtih in čaka na odgovore. Mimo njih ne moremo, saj smo del Evrope in Evropa postaja vse bolj del nas.

Evropska identiteta

Janez Justin

Ni dvoma, da je imela predstava o Evropi, ki se je pretežno izoblikovala v času križarskih vojn, dokaj dolgo inkubacijsko dobo. Njena podstava je nastajala v antiki, s spajanjem grško-rimske in judovsko-krščanske kulture. Vendar pogosto spregledamo, da sta tudi ti osnovni sestavini precej raznorodni in nikakor nista istovetni z geografsko Evropo.

Že o grški kulturi lahko rečemo, da je vsrkala vase del kulture dežel, ki ležijo vzhodno od evropske Grčije; zlasti to velja za grško mitologijo, mistiko in religijo. Poleg tega je rimsko-grški svet obsegal Sredozemlje, se pravi južno Evropo in še obronke dveh drugih celin. Judovska kultura se je sploh dolgo razvijala zunaj Evrope, krščanstvo pa je bilo več stoletij vezano predvsem na geografsko celoto, ki jo označuje pojem Sredozemlja. Po propadu rimske države je romansko-krščanska civilizacija vsrkala nekatere sestavine kulture germanskih, slovanskih in drugih ljudstev, ki so del svoje preteklosti preživela zunaj Evrope. Poistovetenje nove kulturno-civilizacijske celote s celino Evropo se je zgodilo sorazmerno pozno. Vse to je pomembno tudi zato, ker nas lahko opozori, da danes Evrope ne bi smeli doživljati kot destilata vzvišenih idej, vezanih na privilegirano celino, ki jo ogrožajo kulture drugih celin. Poleg tega je 'Evropa' ob vseh dosežkih ustvarjala tudi silne konflikte in preživljala mračna obdobja. Če bi med raziskovanjem njene preteklosti iskali nekaj, kar jo resnično odlikuje, bi to lahko našli v dejstvu, da je ob vsej nasilnosti in nestrpnosti vendarle ohranjala tudi etično refleksijo, ki je nasilnost in nestrpnost obsojala, in razvijala univerzalno človeško etiko, v kateri so dobila posebno mesto načela demokracije, solidarnosti, strpnosti, svobode itd.

Foto: Tatjana Fajdiga

V vsem tem najdemo temeljna izhodišča za tisto dejavnost, ki jo lahko opišemo kot vzgojo in izobraževanje za evropsko identiteto. Prvo izhodišče bi lahko bilo, da ima pouk zgodovine izredno pomembno vlogo v tej pedagoški dejavnosti. S tem ne mislim samo predmeta 'zgodovina', saj učenci spoznavajo preteklost tudi pri jezikovnem pouku in pouku književnosti, pri geografiji, pouku o verstvih, pri 'državljanskih vzgojah', pri umetnostni in glasbeni vzgoji itd. Svet Evrope in Evropska zveza sta v preteklosti podpirala vrsto razvojnih projektov, ki so imeli za cilj razviti pedagoške modele za pouk o preteklosti, modele, po katerih naj bi se zgledovali oblikovalci učnih načrtov za omenjene predmete in učitelji v evropskih državah. Če bi – malce enostransko – sodili zgolj po učbenikih zgodovine, ki so v rabi v evropskih državah, bi vsaj za pouk zgodovine lahko rekli, da se je v zadnjih letih precej izboljšal tudi v tisti svoji razsežnosti, ki ji lahko rečemo vzgoja za evropsko identiteto. V primerjavi s starejšimi učbeniki je v novejših učbenikih precej manj etnocentrične interpretacije evropske preteklosti in evrocentrične interpretacije svetovne zgodovine. To ne pomeni, da v njih nacionalna in evropska zgodovina nimata več največjega deleža. Gre za nekaj drugega, zgodovina lastnega naroda in Evrope je v glavnem obravnavana kritično in objektivno, interpretacija preteklih dogodkov na celini pa povečini ni zaslepljena z lastnim nacionalnim interesom. V takšni obravnavi preteklosti dobijo dosežki evropske ali lastne nacionalne kulture celo večjo težo, kot bi jo dobili v nekritični, 'egocentrični' obravnavi.

Vendar je to zaenkrat samo prevladujoča tendenca v pisanju zgodovinskih učbeni-

kov. Avtor pričujočih vrstic sem pred nekaj letih med sodelovanjem pri nekem projektu Sveta Evrope preiskoval učbenike zgodovine, ki so v rabi v petih evropskih državah (Angliji, Franciji, Avstriji, Italiji in Sloveniji). Odkril sem, kar je bilo omenjeno zgoraj. Učbeniki v glavnem dokaj objektivno obravnavajo nastajanje današnje Evrope. Vendar velja ta sodba predvsem za tisti del spoznavne in vzgojne vsebine učbenikov, ki jo ti posredujejo učencem v obliki neposredno izrečenih sporočil. Vsako besedilo – tudi pedagoško – pa posreduje naslovnikom veliko več vsebine, kot pa je eksplicitno 'izreče'. Posreduje jim tudi množico implicitnih sporočil. Besedila so vedno pomensko nepopolna, temeljijo na skritih predpostavkah, silijo k miselnim izpeljavam, polna so prispodob in eliptičnih opisov, v njih so številne vrzeli, ki jih mora bralec zapolniti s sklepanjem itd. V tej svoji – implicitni – razsežnosti pa številni učbeniki posredujejo učencem tudi sporne interpretacije evropske ali nacionalne preteklosti in bi v primeru, če bi bile eksplicitno izražene, naletele na ostro kritiko v strokovni in drugi javnosti. Preprosteje povedano: interpretacije, ki so v preteklosti generirale nasilni del evropske zgodovine, so se v nekaterih primerih le umaknile s površine javnega pedagoškega govora v njegovo prikrito, pa zato nič manj vplivno razsežnost. Kako razširjen je ta pojav, tu ne bom sodil, ker bi bilo treba pred dokončno sodbo opraviti večjo raziskavo.

Kritično razumevanje pojma Evrope je tudi dobro izhodišče za pedagoške projekte, ki jih najpogosteje opisujemo kot 'državljanske vzgoje'. V državah Evropske zveze je 'Evropa' (njene kulturne posebnosti, skupne vrednote, socialni in politični ustroj) tako rekoč obvezna vsebina. Učenci se seznanijo z zgodovino ideje o združeni Evropi, z ustrojem Evropske zveze, delovanjem njenih ustanov itd. Državljanska vzgoja je imela v fazi načrtovanja praviloma dovolj podpore v šolskih politikah evropskih držav, večje težave pa so se pojavile, ko jo je bilo treba izvajati v učilnicah. Posebna težava je v tem, da se je državljanska vzgoja kot poseben predmet ponekod preveč izolirala od drugih predmetov in jo mnogi učitelji razumejo kot nekaj, kar je šoli vsilila politika. Težave so tudi tam, kjer je državljanska vzgoja povsem integrirana v tradicionalne predmete; njeni specifični cilji in vsebine se v njih pogosto povsem izgubljajo. Ti negativni tendenci v razvoju državljanske vzgoje v evropskih državah vplivata tudi na to, kar se v njej dogaja z 'evropskimi vsebinami'. Če se tista državljanska vzgoja, ki je samostojen predmet, izolira od drugih predmetov, lahko v obravnavi evropskih vsebin prevladajo normativnost, prazna retorika in politična korektnost. Zgodovine evropske ideje učencem skoraj ni mogoče ustrezno predstaviti, če jim ne predstavimo tudi kompleksnih socialnih, kulturnih in političnih okoliščin, ki so se vrstile v evropski preteklosti, in če jim ne predstavimo vsakdanjega življenja ljudi v preteklosti, njihove miselnosti itd. Vse to pa je mogoče storiti le v tesni povezavi s poukom zgodovine, književnosti, jezikov, umetnosti in glasbe. Če pa se državljanska vzgoja povsem izgubi v drugih predmetih, se izgubijo tudi 'evropske vsebine'.

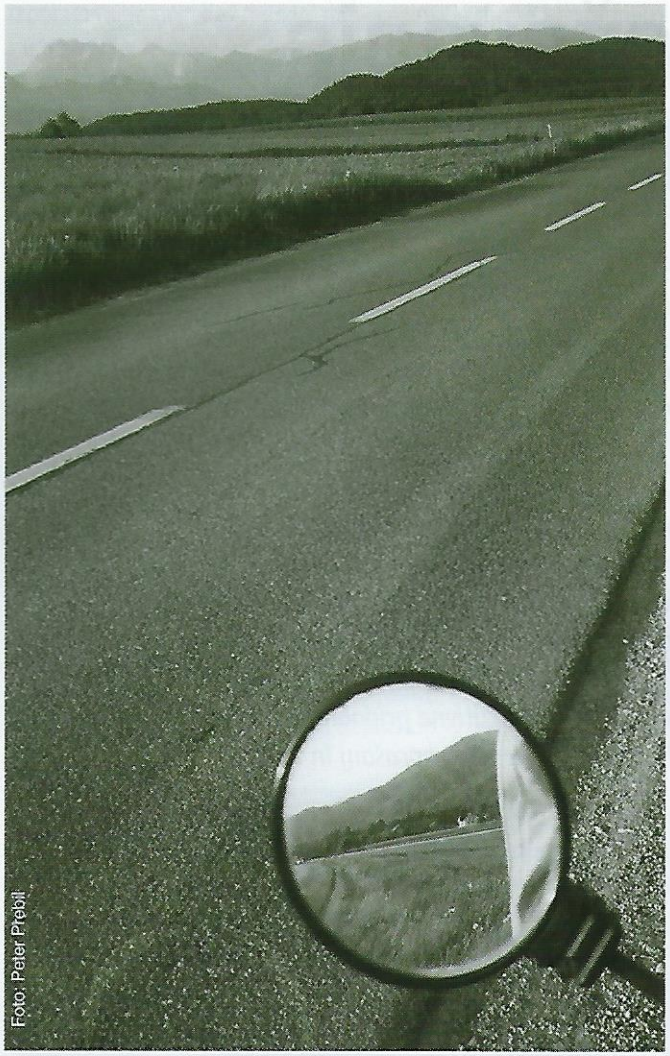
Foto: Peter Prebil

V raziskavi med učenci iz 28 držav so imeli slovenski učenci poleg nemških najbolj negativno stališče do 'migrantov' (priseljencev, prišlekov). Poleg tega pa so bili povsem sami na zadnjem mestu po zaupanju v ustanove oblasti v svoji državi in po zaupanju v medije.

Učinkovitost Evrope je odvisna tudi od tega, koliko zaupanja imajo državljani v ustanove njenih držav in skupne evropske ustanove. V tej zvezi bi se bilo dobro zamisliti nad rezultati zadnje velike raziskave na področju državljanske vzgoje, ki jo je izpeljala Mednarodna organizacija za raziskovanje vzgojno-izobraževalnih dosežkov (IEA). V njej je sodelovalo 28 držav, med njimi večina držav Evropske zveze. Zajela je štirinajstletne učence. Slovenski učenci so se uvrstili v sredino po svojem znanju in razumevanju demokracije ter po odnosu do svojega naroda. Zares izstopali pa so z dvema značilnostma. Poleg nemških učencev so imeli med učenci iz 28 držav najbolj negativno stališče do 'migrantov' (priseljencev, prišlekov). Poleg tega pa so bili povsem sami na zadnjem mestu po zaupanju v ustanove oblasti v svoji državi in po zaupanju v medije. Da je to slabo izhodišče za aktivno evropsko državljanstvo, ne more biti dvoma. Vprašanje o tem, kako to izhodišče izboljšati, pa že močno presega okvire tega zapisa.